

İMAM HATİP LİSELERİNDE GÖREV YAPAN ARAPÇA ÖĞRETMENLERİNİN YÖNTEM BİLGİLERİNİN ARAŞTIRILMASI*

*Ayşegül Dondurmacı***

*Hüseyin Elmalı****

Özet

Bu araştırma, İmam Hatip Liselerinde görev yapmakta olan Arapça öğretmenlerinin Arapça öğretimi sırasında kullandıkları yöntemleri tespit etmeyi amaçlamaktadır. Bu sebeple araştırma, tarama modeli ile yürütülmüştür. Araştırmanın örneklem grubunu İstanbul ilindeki İmam Hatip Liselerinde çalışan 75 Arapça öğretmeni oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen Arapça Öğretiminde Yöntem Bilgisi Ölçeği kullanılmıştır. Bu ölçekle toplanan veriler, frekans ve yüzde analizi, bağımsız gruplar t testi ve tek yönlü varyans analizi (anova) kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonunda, İmam Hatip Liselerinde görev yapan Arapça öğretmenlerinin yöntem seçiminde genellikle 4 temel dil becerisini (dinleme, konuşma, okuma, yazma) dikkate aldıkları, iletişimsel dil öğretim yöntemini kullandıkları ve materyal olarak da ders kitaplarını tercih ettikleri tespit edilmiştir. Bu minvalde İmam Hatip Liselerinde yürütülen Arapça öğretimindeki ciddi sıkıntıların öğretmenin yöntem bilgisi yeterliğinden ziyade başka faktörlerden (müfredat, öğrenci hazır bulunuşluğu, sınıf mevcudu... vb.) kaynaklandığı gözlemlenmektedir. Ayrıca öğretmenlerin yöntem bilgileri demografik bilgileri ile kıyaslandığında cinsiyet, mezun olunan yükseköğretim kurumu, mesleki kıdem, haftalık Arapça ders saati, kurs ve seminerlere katılım sayısı ve hizmet içi eğitime duyulan ihtiyaç düzeyi açısından anlamlı düzeyde farklılaşmadığı tespit edilmiştir ve öğretmenlerin ihtiyaç duydukları konularda hizmet içi eğitim alarak, Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan kurs ve seminerlerden tam fayda sağlayabilmeleri için gerekli çalışmalar yapılmalıdır.

Anahtar kelimeler: *Arapça öğretimi, Yöntem Bilgisi, İmam Hatip Lisesi, İletişimsel Dil Öğretim Yöntemi*

* Bu araştırma birinci yazarın ikinci yazar danışmanlığında yürüttüğü yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Öğr. Gör., İstanbul Okan Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Arapça Mütercim Tercümanlık Anabilim Dalı, (aysegul.dondurmaci@okan.edu.tr.)

*** Prof. Dr., İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arap Dili Eğitimi, (huseyinelmal@aydin.edu.tr)

INVESTIGATION OF METHODOLOGY OF ARABIC TEACHERS IN IMAM HATIP HIGH SCHOOLS

Abstract

This research aims to identify the methods used by Arabic teachers at Imam Hatip High Schools during teaching Arabic. For this reason, the research was conducted with a screening model. The sample group of the study consisted of 75 Arabic teachers working in Imam Hatip High Schools in Istanbul. Method Information Scale in Arabic Teaching developed by the researcher was used as data collection tool. Data collected with this scale were analyzed using frequency and percentage analysis, independent groups t test and one-way analysis of variance (Anova). At the end of the research, it was found that Arabic teachers working in Imam Hatip High Schools generally take into consideration 4 basic language skills (listening, speaking, reading, writing), they use communicative language teaching method and they prefer textbooks as material. In this regard, the serious difficulties in teaching Arabic in Imam Hatip High Schools are not related to the teacher's methodology proficiency but rather other factors (curriculum, student availability, classroom availability... etc.) cause is observed. In addition, when the method information of the teachers was compared with the demographic information, it was found that there was no significant difference in terms of gender, graduation higher education institution, professional seniority, weekly Arabic course hours, number of courses and seminars and the level of need for in-service training, and by taking in-service training on the subjects teachers need, the necessary studies should be carried out in order to benefit fully from the courses and seminars prepared by the General Directorate of Teacher Training and Development of the Ministry of Education.

Keywords: *Teaching Arabic, Methodology, Imam Hatip High School, Communicative Language Teaching Method.*

Giriş

Dünyada en çok kullanılan dillerden biri olan Arapça özellikle Ortadoğu ülkelerinde yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Arapçayı gerçekten önemli bir konuma oturtan ve küresel bir iletişim aracı olmasını sağlayan etken hiç kuşkusuz İslam'dır. Arapça Kur'an'ın dilidir ve İslam ülkelerinde Arapçanın ayrı bir önemi vardır. Türklerin İslamiyet'i kabul etmesiyle beraber Arapça din ve ilim dili kabul edilmiş, medreselerde yüzyıllar boyunca okutulmuştur. Cumhuriyet döneminde de İmam Hatip Liselerinin açılmasıyla beraber Arapçanın müfredata eklendiği görülmektedir. Ülkemizde son yıllara kadar Arapça öğrenmek isteyenlerin bu dili öğrenme amaçlarından en önemlisi Kur'an'ı aslından, doğru bir şekilde okuyup, Kur'an'ı anlamak arzusuymdu. Ticaret, iletişim kurma... vb. amaçlar daha sonra geliyordu. Günümüzde ise Ortadoğu ülkeleriyle ticaretimizin gelişmesi, Arap Baharının gerçekleştiği ülkelerden ülkemize göçler olması neticesinde Araplarla artan sosyal etkileşimlerimiz Arapçaya olan ilgiyi daha da arttırmıştır. Bu bağlamda Arapçayı çağdaş öğretim yöntemlerini kullanarak öğretecek öğretmenlere duyulan ihtiyaç artmıştır.¹

Ülkemizde orta öğretim düzeyinde Arapça öğretilen kurumlardan biri ve en önemlisi İmam Hatip Liseleridir. Özellikle son yıllarda İmam Hatip Liselerinin sayıları hızla artmış olmasına karşın Arapça öğretiminde ciddi sıkıntılar olduğu gözlenmektedir. Bu mezkûr sıkıntılarda pek çok faktörün etkili olduğu söylenebilir. Bu makalede Arapça öğretimi sırasında Arapça öğretmenin yöntem bilgisi yeterliğini araştırıp, yöntem bilgisinin öğretmenin başarısı üzerindeki etkisini ortaya koymak, ayrıca; öğretmenin yöntem bilgisi eksikliği varsa bunu tespit ederek giderilmesi için öneride bulunmak, böylece gelecek yıllarda Arapça eğitimindeki başarıya katkıda bulunmak istedik.

1.1. Dil Öğretim Yöntemleri

Yabancı dil öğretimine dair yöntemler, 19. yüzyılın başında geliştirilmeye başlanmış ve günümüze kadar pek çok yöntem geliştirilmiştir.² Bu yöntemler:

1.1.1. İletişimci Dil Öğretim Yaklaşımı: Bu yaklaşıma göre, dil bir amaç değil iletişim için bir araçtır. Bu yaklaşımın temel amacı yazılı ya da sözlü iletişimi sağlayabilmektir. Yaklaşım, iletişim üzerine kurulu olduğu için günlük konuşma üzerine odaklanmaktadır. Bu sebeple iletişimsel dil öğretim yaklaşımı, dilin kuralları üzerinde durmamaktadır.³ İletişimsel yaklaşımda gramer yaklaşımın hedefleri doğrultusunda gündelik hayatta kullanım yerine göre verilir. İletişimsel yaklaşımın hedefi öğrencinin dili kullanarak iletişim kurmasını sağlamaktır. İletişimsel yaklaşımda dil öğretiminin amacı öğrencide var olan dört temel becerinin yanı sıra iletişimsel yeterliliği inşa etmektir.

1.1.2. İşitsel Dilsel Öğretim Yöntemi: İşitsel dilsel yöntem Amerikan Ordu Yöntemi olarak da bilinmektedir. 2.Dünya Savaşı sırasında Amerikan ordusunun subayları yabancı dil bilmediklerinden bu yöntem, orduya dil öğretimi için "ordu uzman eğitim programı" adıyla başarılı bir şekilde uygulanmıştır. İşitsel dilsel öğretim yönteminde hedef dil yoğun diyalog ve sözlü alıştırmalar yoluyla öğretilir.⁴ Bu yönteme göre dil, bir alışkanlık sistemidir ve yabancı dil öğrenimi bu alışkanlığı oluşturacak alıştırmalar ve

¹ Figen Kervankaya, "İmam Hatip Liselerinde Arapça Öğretimi Üzerinde Bir Değerlendirme", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Eskişehir, 2014, sa.1, s. 125-134.

² Yaşar Seracettin Baytar, "Belli Başlı Dil Öğretim Metotları ve Bunların Arap Dili Öğretimi Açısından Eleştirel Değerlendirilmesi", *Ekev Akademi Dergisi*, Erzurum, 2016, sa. 67, s. 315-327.

³ Murat Özcan ve Gürkan Dağbaşı, *Oyunlarla ve Etkinliklerle Arapça Öğretimi*, Akdem Yayınları, İstanbul, 2015, s. 25.

⁴ Candemir Doğan, *Sistemik Yabancı Dil Öğretim Yaklaşımı ve Yöntemleri*, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2012, s. 111.

etkinliklerle yapılmalıdır. İşitsel dilsel öğretim yöntemi Amerika'da yaygın olarak kullanılmaktadır. İşitsel dilsel öğretim yöntemine göre dilin kültürel değerlerinin eğitimi önemlidir. Çünkü kültür belirli bir dili konuşan, belirli bir çevrede yaşayan insanların oluşturduğu bir hayat tarzıdır. Bu yöntem hedef dilin toplumunda kişiye yardımcı olacak selamlaşma, vedalaşma, nezaket ifadeleri gibi toplumda kullanılan kalıplaşmış deyimlerin öğretimine önem verir.

1.1.3. Dilbilgisi - Çeviri Yöntemi: Bu yöntemin temelinde dilbilgisi kurallarını bizzat öğretme anlayışı hâkimdir. Çünkü dilin öğrenilmesinin gramerin öğrenilmesiyle gerçekleşeceği düşünülmektedir. Dilbilgisi - çeviri yönteminin uygulaması kuralları ezberleme, tanımlama ve aynen tekrar etme şeklindedir. Bu yöntemde çeviri çok önemlidir ve yöntem; daha çok akla dayalı çözümlenmeler, kural öğrenme ve karşılaştırmalı çalışmalara yer verir.⁵ Bu yöntemde dilbilgisi kuralları detaylıca analiz edilip öğretilir. Ayrıca kelime haznesini geliştirmek için de kelime ezberleme çalışmaları yapılır. Öğretim sürecinde kullanılan metinlerde seçici davranılmadığı gibi öğretim süreçleri de anadil üzerinden yürütülmektedir.⁶

1.1.4. Bilişsel Dil Öğrenme Yaklaşımı: Ausubel (1918-2008) tarafından geliştirilmiştir. Bilişsel öğrenme yaklaşımı geleneksel bir yöntem değildir; yabancı dil öğretiminde bir yaklaşımdır. Davranışçı kuramın aksine, anlamlı öğrenmenin gerçekleştirilmesi temel amaçtır. Bilişsel öğrenme yaklaşımına göre öğrenmenin anlamlı olabilmesi için yeni öğrenilen bilginin daha önce öğrenilmiş bilgilerle bütünleşmesi gerekir. Yeni bir öğrenmeye geçmeden önce daha önceki bilgilerin tam olarak öğrenilmiş olması gerekir. Bu sebeple Bilişsel dil öğrenme yaklaşımında öğrenme ezbere değildir. Birtakım bilişsel süreçlerden oluşmaktadır. Bu süreçlerin temeli, eski bilgiler ile öğrenilen yeni bilgiler arasında bağ kurmaktır.⁷

1.1.5. Doğal Dil Öğretim Yöntemi: Bu yöntem Dilbilgisi - Çeviri Yöntemine tepki olarak geliştirilmiştir ve yabancı dil öğretiminin anadile paralel olarak öğretilmesinin üzerinde durmaktadır. Doğal dil öğretim yöntemine göre öğrenci hedef dili öğrenirken, hedef dili çocuğun anadilini kazandığı yöntemle öğrenmelidir. Çünkü öğrencinin hedef dili öğrenirken karşılaştığı durumlar çocuğun anadili öğrenirken karşılaştığı durumlarla benzerlik gösterir. Bu yöntemin temelinde anlamak ve söz üretmek vardır. Ayrıca diğer yöntemlerden farkı, öğrencilerin sınıfta hata yapmaktan korkması, öğrencinin özgüveni, öğrencilerin yabancı dil öğrenme kaygısı gibi hedef dili öğrenebilmeleri için engel oluşturan olumsuz durumları tespit edip ortadan kaldırmasıdır.⁸ Doğal dil öğretim yönteminde öğrenciye gramer öğretilmez, kelime ezberi ve tercüme yapılmaz; öğrenci günlük hayatta karşılaştığı durumlar sonucunda grameri kendi kendine öğrenir, dile maruz kaldığı süre boyunca karşılaştığı yabancı kelimelerin anlamlarını bilir, kelimeleri anlar, tecrübeleri vasıtasıyla kelimeleri nerede kullanacağını bilir.

1.1.6. Düzvarım Yöntemi: Düzvarım yöntemi, öğrencinin yaşı ve eğitim düzeyi ne olursa olsun her öğrencinin aynı biçimde öğrendiğini kabul eder.⁹ Bütün öğrencilerin aynı derecede anladıkları, bir aşamadan diğer bir aşamaya aynı zamanda geçtikleri varsayılır. Bu yöntem kullanılırken çeviri çalışmaları yapılmaz, eğitimin ilk günlerinden itibaren akıcı konuşmaya önem verilir, akıcı konuşmaya çalışmak öğrencinin hata yapmasına sebep olabilir çünkü öğrenci akıcı konuşmaya odaklandığında cümleleri ve

⁵ Özcan Demirel, *Yabancı Dil Öğretimi*, Pegem Akademi, Ankara, 2016, s. 37.

⁶ Berke Vardar, *Dilbilim Yazıları*, Multilingual Yayınları, İstanbul, 2001, s. 160-166.

⁷ Cengiz Tosun, "Yabancı Dil Öğretiminde Eski ve Yeni Yöntemlere Yeni Bir Bakış", *Çankaya Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Journal of Arts and Sciences*, Ankara, 2006, sa. 5, s. 79-88.

⁸ Pınar Sah, *Dil Öğretimi-Doğal Yaklaşım*, Pegem Akademi, Ankara, 2015, s. 173.

⁹ Doğan, a.g.e., s. 107.

kalıpları hatalı bir şekilde kullanabilir. Öğretmen bu hataları kabul eder ve düzeltmez, çünkü öğretmene göre hedef dilin akıcı konuşulması doğru kullanımından daha önemlidir. Dilbilgisi kuralları öğretilmez, öğrenci dilbilgisi kurallarını metinler okunduğu ya da örnekler yapıldığı esnada kendisi öğrenir. Öğretim süreçlerinde, öğrencilere fayda sağlayacak her araç kullanılabilir.¹⁰

1.1.7. Seçmecî Dil Öğretim Yöntemi: Hedefe en kısa sürede ve en verimli şekilde ulaşabilmek için birçok yöntemin seçilmesi ve farklı araçların kullanılmasına dayanmaktadır. Bu yöntemde göre, dil öğrenimine geçilmeden önce bu dilin neden öğrenilmesi gerektiği üzerinde durulur. Ardından gerekçeyle bağlantılı olarak yöntemler seçilir. Ders sürecinde öğrenilmek istenen dil üzerinde durulurken gerektiği zamanlarda anadil de kullanılır.¹¹

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırma, İmam Hatip Liselerinde görev yapmakta olan Arapça Öğretmenlerinin Arapça öğretiminde kullandıkları yöntemleri tespit edebilmeyi ve yöntem bilgilerinin demografik özelliklerine göre farklılaşma durumlarını tespit edebilmeyi amaçlamaktadır.

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmanın modeli, tarama modeli şeklinde belirlenmiştir. Tarama modeli, araştırma öncesinde seçilen örneklem grubunun belirli bir alandaki genel düşünce, beceri ya da tutum gibi özelliklerinin incelendiği araştırma modelidir. Tarama modelindeki araştırmalar, genellikle büyük örneklem gruplarındaki problemlerin yüzeysel olarak tespit edilmesinde kullanılır. Problemin tespiti yapılırken sebebi detaylı olarak incelenmez.¹²

2.2. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini 2019-2020 yılında İstanbul İli Büyükşehir Belediyesinde yer alan İmam Hatip Liselerinde Arapça öğretmeni olarak görev yapan öğretmenler oluşturmaktadır.

Araştırmanın örnekleme tesadüfi örneklem yoluyla oluşturulmuştur. Örneklem grubunu, İstanbul ilindeki İmam Hatip Liselerinde Arapça öğretmeni olarak görev yapmakta olan 75 kişi oluşturmaktadır. Bu öğretmenlerin demografik bilgilerine yönelik veriler, frekans ve yüzde analizi ile analiz edilmiş olup ulaşılan bulgular Tablo 1’de sunulmuştur.

¹⁰ Serkan Demiral ve Muzaffer Kaya, “Yabancı Dil Öğretim Yöntemleri: Fransızca Öğretimi Çerçevesinde Bir İnceleme”, *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Erzincan, 2015, sa. 3 s. 331-342.

¹¹ Jack Richards and Theodore Rodgers, *Approaches and Methods in Language Teaching*, Cambridge University Press, Cambridge, 2007, s.153.

¹² Jack R. Fraenkel and Norman E. Wallen, *How to Design and Evaluate Research in Education*, Mc-Graw-Hill International Edition, New York, 2006, s. 397.

Tablo 1. Örneklem Grubunun Demografik Bilgilerine Yönelik Frekans ve Yüzde Analizi Sonuçları

		f	%
Cinsiyet	Kadın	53	70.7
	Erkek	22	29.3
Mezun Olunan Yüksek Öğretim Kurumu	Arap Dili Edebiyatı	37	49.3
	Arapça Öğretmenliği	22	29.3
	İlahiyat Fakültesi	12	16.0
	Yurtdışı	3	4.0
	Diğer	1	1.3
Mesleki Kıdem	1-5 yıl	38	50.7
	6-10 yıl	15	20.0
	11-20 yıl	13	17.3
	21-30 yıl	8	10.7
	31 ve üzeri yıl	1	1.3
Haftalık Arapça Ders Saati	1-10 saat	9	12.0
	11-17 saat	10	13.3
	18-24 saat	20	26.7
	25-30 saat	36	48.0
Kurs ve Seminerlere Katılım Sayısı	Hiç katılmadım	49	65.3
	1 kez	13	17.3
	2 kez	5	6.7
	3-4 kez	7	9.3
	İ.H.L. diğer meslek dersi kursuna katıldım	1	1.3
Hizmet İçi Eğitim İhtiyacı	Evet	46	61.3
	Hayır	23	30.7
	Hizmet içi eğitimde bir şey öğrenildiğine inanmıyorum	6	8.0
Toplam		75	100

Tablo 1'den hareketle araştırmaya katılan örneklem grubunun cinsiyet oranları incelendiğinde, %70,7'nin kadın ve %29,3'ünün ise erkek olduğu tespit edilmiştir. Örneklem grubunun mezun olduğu programlar incelendiğinde; %49,3'ünün Arap Dili ve Edebiyatı, %29,3'ünün Arapça öğretmenliği, %16'sının İlahiyat Fakültesi, %4'ünün yurtdışı programları ve %1,3'ünün ise diğer programlardan mezun olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca örneklem grubunun mesleki kıdemleri incelendiğinde; %50,7'sinin 1-5 yıl, %20'sinin 6-10 yıl, %17,3'ünün 11-20 yıl, %10,7'sinin 21-30 yıl ve % 1,3'ünün ise 31 ve üzeri yıl aralığında mesleki kıdeme sahip olduğu tespit edilmiştir. Örneklem grubundaki

öğretmenlerin haftalık Arapça ders saati incelendiğinde; %12'sinin 1-10 saat, %13.3'ünün 11-17 saat, %26.7'sinin 18-24 saat ve %48'inin 25-30 aralığında olduğu tespit edilmiştir. Ek olarak, örneklem grubundaki Arapça öğretmenlerinin kurs ve seminerlere katılım sayıları incelendiğinde; %65,3'ünün kurs ve seminerlere hiç katılmadığı, %17,3'ünün 1 kez katıldığı, %6,7'sinin 2 kez, %9,3'ünün 3-4 kez katıldığı ve %1,3'ünün ise İmam Hatip Liselerine ait diğer meslek dersi kurslarına katıldıkları tespit edilmiştir. Son olarak, İmam Hatip Liselerinde görev yapan Arapça öğretmenlerinin hizmet içi eğitim ihtiyacı incelendiğinde; %61,3'ünün hizmet içi eğitime ihtiyaç duyduğu, %30,7'sinin hizmet içi eğitime ihtiyaç duymadığı ve %8'nin ise hizmet içi eğitimde bir şey öğrenildiğine inanmadığı tespit edilmiştir.

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada, veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen *Arapça Öğretiminde Yöntem Bilgisi Ölçeği* kullanılmıştır. Bu ölçek geliştirilirken Talim Terbiye Kurulu tarafından yayımlanan Arapça Öğretim programı dikkate alınmıştır. Bu amaç doğrultusunda ölçekte, öğretmenlerin demografik bilgileri, Arapça öğretiminde yöntem seçerken dikkat ettikleri unsurlar, en sık kullandıkları yöntemler ve ders içinde kullandıkları materyaller hakkında sorulara yer verilmiştir. Ayrıca öğretmenlerin yöntem bilgilerini tespit edebilmek için 6 maddelik likert bölüme yer verilmiştir.

2.4. Verilerin Analizi

İmam Hatip Liselerinde görev yapmakta olan Arapça öğretmenlerine uygulanan anket sonucunda toplanan nicel veriler, SPSS-18 programında analiz edilmiştir. Arapça öğretmenlerinin demografik bilgilere yönelik verileri ve Arapça dersinde kullandıkları yöntemlere yönelik verileri analiz edilirken frekans ve yüzde analizi kullanılmıştır. İmam Hatip Liselerinde görev yapmakta olan Arapça öğretmenlerinin yöntem bilgilerine yönelik toplanan verilerin farklılaşma düzeyleri ise verilerin normal dağılımları kontrol edilerek analiz edilmiştir. Enders (2001)'e göre, verilerin normallik dağılımları çarpıklık ve basıklık değerleri incelenerek tespit edilmektedir.¹³

Tablo 2. Enders (2001)'e Göre Normallik Testlerinde Referans Alınan Çarpıklık (S) ve Basıklık (K) Değer Aralıkları

	Çarpıklık (S)	Basıklık (K)
Veriler Normal Dağılıyor	0.00 - 1.24	0.00 - 3.49
Veriler Hafif Düzeyde Normal Dağılıyor	1.25 - 2.24	3.50 - 6.99
Veriler Normal Dağılmıyor	2.25 - 3.24	7.00 - 19.99
Veriler Anormal Dağılıyor	3.25 ve üzeri	20.00 ve üzeri

İmam Hatip Liselerinde görev yapmakta olan Arapça öğretmenlerinin yöntem bilgilerine yönelik toplanan veriler, Enders (2001) değerleri göz önünde bulundurulduğunda normal dağılım göstermektedir. Bu bağlamda, araştırma verileri parametrik testler kullanılarak analiz edilmiştir. Cinsiyet gibi 2 değişkenli veriler bağımsız gruplar t testi ile analiz edilirken, mezun olunan yükseköğretim kurumu, mesleki kıdem, haftalık Arapça ders saati, kurs ve seminerlere katılım sayısı ve hizmet içi eğitime ihtiyaç düzeyi gibi 2'den fazla değişken içeren parametreler tek yönlü varyans analizi (anova)

¹³ Murat Yalçıntaş, *Fen Bilimleri Öğretiminde Kuantum Öğrenme Modeli Kullanmanın İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Akademik Merak, Kaygı, Öz yeterlik ve Başarı Düzeylerine Etkisi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2019, s. 59.

kullanılarak analiz edilmiştir. Ayrıca, istatistiksel hesaplamalar sırasında anlamlılık düzeyi. 05 olarak belirlenmiştir.

3. Bulgular

İmam Hatip Liselerinde görev yapmakta olan Arapça öğretmenlerinin Arapça öğretiminde kullandıkları yöntemleri tespit edebilmek için araştırma sürecinde toplanan veriler, frekans ve yüzde analizi ile analiz edilmiş olup ulaşılan bulgular Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. İmam Hatip Liselerinde Görevli Arapça Öğretmenlerinin Arapça Öğretiminde Kullandıkları Yöntemlere İlişkin Frekans ve Yüzde Analizi Sonuçları

	F	%	
Yöntem Seçiminde Dikkat Edilenler	4 temel dil becerisi (dinleme, okuma, yazma, konuşma)	20	26.7
	Öğrenci özellikleri (hazır bulunuşlukvb.)	16	21.3
	Amaçlar	12	16.0
	Sınıf Ortamı	9	12.0
	Konu	5	6.7
	Sınıf Mevcudu	5	6.7
	Ders Kitapları	4	5.3
	Ders Süresi	4	5.3
Kullanılan Yöntemler	İletişimsel Dil Öğretim Yöntemi	21	28.0
	İşitsel Dilsel Öğretim Yöntemi	17	22.7
	Dilbilgisi - Çeviri Yöntemi	16	21.3
	Bilişsel Dil Öğretim Yöntemi	8	10.7
	Doğal Dil Öğretim Yöntemi	8	10.7
	Düzvarım Yöntemi	2	2.7
	Seçmeci Dil Öğretim Yöntemi	2	2.7
	Diğer	1	1.3
Kullanılan Araç-Gereç ve Materyaller	Ders Kitapları	15	20.0
	Bilgisayar Sunumu	12	16.0
	Çalışma Kağıdı	11	14.7
	Gerçek Eşyalar	7	9.3
	İnternet	7	9.3
	Resimler-Fotoğraflar	7	9.3
	Şekiller-Şemalar	7	9.3
	Bilgisayar DVD, CD	5	6.7
Kavram Haritaları	4	5.3	
Toplam	75	100.0	

Tablo 3'e göre, İmam Hatip Liselerinde görev yapan Arapça öğretmenlerinin yöntem seçiminde %26,7'si 4 temel dil becerisini (dinleme, okuma, yazma, konuşma) dikkate alırken, %21,3'ü öğrencilerin özelliklerini, %16'sı amaçları, %12'si sınıf ortamını, %6,7'si konuyu, %6,7'si sınıf mevcudunu, %5,3'ü ders kitaplarını ve %5,3'ü ise ders süresini göz önünde bulundurmaktadır.

İmam Hatip Liselerinde görev yapan Arapça öğretmenlerinin %28'i iletişimsel dil öğretim yöntemini kullanırken, %22,7'si işitsel dilsel öğretim yöntemini, %21,3'ü dilbilgisi çeviri yöntemini, %10,7'si bilişsel dil öğretim yöntemini, %10,7'si doğal dil öğretim yöntemini, %2,7'si düzvarım yöntemini, %2,7'si seçmeci dil öğretim yöntemini ve %1,3'ü ise diğer yöntemleri tercih etmektedir.

İmam Hatip Liselerinde görev yapan Arapça öğretmenlerinin kullandıkları araç-gereç ve materyaller incelendiğinde %20'sinin ders kitaplarını, %16'sının bilgisayar sunumunu, %14,7'sinin çalışma kâğıtlarını, %9,3'ünün gerçek eşyaları, %9,3'ünün ise interneti, %9,3'ünün resimler ve fotoğrafları, %9,3'ünün şekiller ve şemaları, %6,7'sinin bilgisayar, DVD ve CD'yi ve %5,3'ünün ise kavram haritalarını tercih ettikleri tespit edilmiştir.

İmam Hatip Liselerinde görev yapmakta olan Arapça öğretmenlerinin Arapça öğretiminde kullandıkları yöntemler değerlendirildiğinde, yöntem seçiminde genel olarak 4 temel dil becerisini (dinleme, okuma, yazma, konuşma) dikkate aldıkları, iletişimsel dil öğretim yöntemini tercih ettikleri ve ders kitaplarını araç-gereç ve materyal olarak baz aldıkları tespit edilmiştir.

İmam Hatip Liselerinde görev yapmakta olan Arapça öğretmenlerinin Arapça öğretiminde kullandıkları yöntem bilgilerinin demografik bilgilerine göre farklılaşma durumları, bağımsız gruplar t testi ve tek yönlü varyans analizi ile incelenmiş olup ulaşılan bulgular aşağıda sunulmuştur.

Tablo 4. İmam Hatip Liselerinde Görevli Arapça Öğretmenlerinin Yöntem Bilgilerinin Cinsiyete Dayalı Karşılaştırılması

	n	\bar{x}	ss	sd	t	P
Kadın	53	2.87	.21	73	1.26	.21
Erkek	22	2.80	.29			

Tablo 4'e göre İmam Hatip Liselerinde görev yapan kadın Arapça öğretmenlerinin yöntem bilgilerine ait puanlar (\bar{x} =2.87, ss=.21), erkek Arapça öğretmenlerinin yöntem bilgilerine ait puanlardan (\bar{x} =2.80, ss=.29) daha yüksek bulunmuştur. Bağımsız gruplar t testi sonucu dikkate alındığında iki grup arasında belirlenen bu farkın istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olmadığı tespit edilmiştir [$t_{73}=1.26, p=.21$].

Tablo 5. İmam Hatip Liselerinde Görevli Arapça Öğretmenlerinin Yöntem Bilgilerinin Mezun Oldukları Yüksek Öğretim Kurumuna Dayalı Karşılaştırılması

	n	\bar{x}	ss	F	P
Arap Dili Edebiyatı	37	2.88	.23		
Arapça Öğretmenliği	22	2.83	.26		
İlahiyat Fakültesi	12	2.82	.24	.30	.88
Yurtdışı	3	2.78	.19		
Diğer	1	2.83			

Toplam	75	2.85	.24
--------	----	------	-----

Tablo 5'te, İmam Hatip Liselerinde görev yapan Arapça öğretmenlerinin yöntem bilgilerine ait puanlar, mezun oldukları yükseköğretim kurumlarına dayalı olarak kıyaslanmıştır. Bu bağlamda Arap Dili ve Edebiyatı, Arapça Öğretmenliği, İlahiyat Fakültesi, Yurtdışı ve Diğer bölümlerden mezun olan Arapça öğretmenlerinin yöntem bilgileri puanlarının birbirlerinden farklı olduğu tespit edilmiştir. Tek yönlü varyans analizi (anova) sonucu dikkate alındığında gruplar arasında belirlenen bu farkın istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olmadığı tespit edilmiştir [$F_{(4,70)}=.30, p=.88$].

Tablo 6. İmam Hatip Liselerinde Görevli Arapça Öğretmenlerinin Yöntem Bilgilerinin Mesleki Kıdeme Dayalı Karşılaştırılması

	n	\bar{x}	ss	F	P
1-5 yıl	38	2.83	.25		
6-10 yıl	15	2.84	.18		
11-20 yıl	13	2.87	.28	.51	.73
21-30 yıl	8	2.85	.21		
31 ve üzeri yıl	1	3.17			
Toplam	75	2.85	.24		

Tablo 6'da, İmam Hatip Liselerinde görev yapan Arapça öğretmenlerinin yöntem bilgilerine ait puanlar, mesleki kıdeme dayalı olarak kıyaslanmıştır. Bu bağlamda 1-5 yıl, 6-10 yıl, 11-20 yıl, 21-30 yıl ve 31 ve üzeri yıl mesleki kıdeme sahip Arapça öğretmenlerinin yöntem bilgileri puanlarının birbirlerinden farklı olduğu tespit edilmiştir. Tek yönlü varyans analizi (anova) sonucu dikkate alındığında gruplar arasında belirlenen bu farkın istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olmadığı tespit edilmiştir [$F_{(4,70)}=.51, p=.73$].

Tablo 7. İmam Hatip Liselerinde Görevli Arapça Öğretmenlerinin Yöntem Bilgilerinin Haftalık Ders Saatine Dayalı Karşılaştırılması

	n	\bar{x}	ss	F	P
1-10 saat	9	2.78	.24		
11-17 saat	10	2.82	.31		
18-24 saat	20	2.84	.19	.53	.67
25-30 saat	36	2.88	.24		
Toplam	75	2.85	.24		

Tablo 7'de, İmam Hatip Liselerinde görev yapan Arapça öğretmenlerinin yöntem bilgilerine ait puanlar, haftalık ders saatine dayalı olarak kıyaslanmıştır. Bu bağlamda 1-10 saat, 11-17 saat, 18-24 saat ve 25-30 saat derse sahip Arapça öğretmenlerinin yöntem bilgileri puanlarının birbirlerinden farklı olduğu tespit edilmiştir. Tek yönlü varyans analizi (anova) sonucu dikkate alındığında gruplar arasında belirlenen bu farkın istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olmadığı tespit edilmiştir [$F_{(4,70)}=.53, p=.67$].

Tablo 8. İmam Hatip Liselerinde Görevli Arapça Öğretmenlerinin Yöntem Bilgilerinin Katıldıkları Kurs ve Seminer Sayısına Dayalı Karşılaştırılması

	n	\bar{x}	ss	F	P
--	---	-----------	----	---	---

Hiç Katılmadım	49	2.81	.25		
1 kez	13	2.91	.11		
2 kez	5	2.87	.34		
3-4 kez	7	2.98	.24	1.10	.41
İ.H.L. Diğer Meslek Dersi Kursuna Katıldım	1	2.83			
Toplam	75	2.84	.24		

Tablo 8’de, İmam Hatip Liselerinde görev yapan Arapça öğretmenlerinin yöntem bilgilerine ait puanlar, Arapça dersine ait katıldıkları kurs ve seminer sayısına dayalı olarak kıyaslanmıştır. Bu bağlamda daha önce kurs veya seminere katılmayan, 1 kez katılan, 2 kez katılan, 3-4 kez katılan ve imam hatip liselerine ait başka meslek dersi kurslarına katılan Arapça öğretmenlerinin yöntem bilgileri puanlarının birbirlerinden farklı olduğu tespit edilmiştir. Tek yönlü varyans analizi (anova) sonucu dikkate alındığında gruplar arasında belirlenen bu farkın istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olmadığı tespit edilmiştir [$F_{(4,70)}=1.10, p=.41$].

Tablo 9. İmam Hatip Liselerinde Görevli Arapça Öğretmenlerinin Yöntem Bilgilerinin Hizmet İçi Eğitim İhtiyacına Dayalı Karşılaştırılması

	n	\bar{x}	ss	F	P
Evet	46	2.81	.23		
Hayır	23	2.94	.22	2.27	.11
Bir şey öğrenildiğine inanmıyorum	6	2.83	.32		
Toplam	75	2.85	.24		

Tablo 9’da, İmam Hatip Liselerinde görev yapan Arapça öğretmenlerinin yöntem bilgilerine ait puanlar, Arapça dersine ait hizmet içi eğitim ihtiyaçlarına dayalı olarak kıyaslanmıştır. Bu bağlamda hizmet içi eğitime ihtiyaç duyan, ihtiyaç duymayan ve hizmet içi eğitimden bir şey öğrenildiğine inanmayan Arapça öğretmenlerinin yöntem bilgileri puanlarının birbirlerinden farklı olduğu tespit edilmiştir. Tek yönlü varyans analizi (anova) sonucu dikkate alındığında gruplar arasında belirlenen bu farkın istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olmadığı tespit edilmiştir [$F_{(4,70)}=2.27, p=.11$].

4. Sonuç

İmam Hatip Liselerinde görev yapan Arapça öğretmenleri, kullandıkları yöntemlerin seçimleri esnasında büyük oranda 4 temel dil becerisini (dinleme, okuma, yazma, konuşma) dikkate almaktadır. Ayrıca bu öğretmenlerin derste kullandıkları yöntemlerin en başında iletişimsel dil öğretim yöntemi gelmektedir. Ek olarak, Arapça öğretmenlerinin ders içinde kullandıkları araç-gereç ve materyaller incelendiğinde, ders kitaplarının ilk sırada yer aldığı belirlenmiştir.

İmam Hatip Liselerinde görev yapmakta olan Arapça öğretmenlerinin yöntem bilgisi puanları demografik bilgilerine göre kıyaslandığında; cinsiyet, mezun olunan yükseköğretim kurumu, mesleki kıdem, haftalık Arapça ders saati, katılım sağlanan kurs ve seminer sayısı ve hizmet içi eğitime ihtiyaç düzeyi bakımından anlamlı düzeyde bir farklılaşma tespit edilememiştir. Bu sonuç, İmam Hatip Liselerinde görev yapmakta olan

Arapça öğretmenlerinin demografik bilgileri ne düzeyde olursa olsun yöntem bilgilerinin hemen hemen birbirlerine denk olduğunu ayrıca öğretmenlerin hizmet içi eğitime ihtiyaç duyduklarını göstermektedir. Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü her yıl eğitim öğretim yılının başlamasıyla beraber öğretmenlere katılmaları gereken seminer takvini belirlemektedir. Ancak bu seminerlerden öğretmenlerin tam anlamıyla istifade edemedikleri görülmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü bu seminerleri hazırlarken öğretmenlerin ihtiyaç duydukları konuları seçerek öğretmenlerin seminer ve kurslardan beklendiği üzere fayda sağlaması için çalışmalar yapmalıdır.

Arapça öğretimi üzerine yapılan araştırmalar incelendiğinde, doğrudan İmam Hatip Liselerinde görev yapmakta olan Arapça öğretmenlerinin yöntem bilgileri üzerine yapılmış bir araştırmanın hâlihazırda mevcut olmadığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda, araştırmanın elde ettiği her sonuç büyük önem arz etmektedir. Çünkü bu araştırma, İmam Hatip Liselerinde görev yapmakta olan Arapça öğretmenlerinin yöntem seçiminde genel olarak 4 temel dil becerisini dikkate aldıklarını, iletişimsel dil öğretim yöntemini kullandıklarını ve materyal olarak ders kitaplarını kullandıklarını ortaya koymaktadır. Bu minvalde İmam Hatip Liselerinde yürütülen Arapça öğretimindeki ciddi sıkıntıların öğretmenin yöntem bilgisi yeterliğinden ziyade başka faktörlerden (müfredat, öğrenci hazır bulunuşluğu, sınıf mevcudu... vb.) kaynaklandığı gözlemlenmektedir. Ayrıca, araştırmanın ortaya koyduğu bir diğer sonuç ise İmam Hatip Liselerinde görev yapmakta olan Arapça öğretmenlerinin yöntem bilgilerinin demografik bilgiler kapsamında değişmediği ve öğretmenlerin ihtiyaç duydukları konularda hizmet içi eğitim alarak, Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan kurs ve seminerlerden tam fayda sağlayabilmeleri için gerekli çalışmalar yapılmalıdır.

İlgili literatür incelendiğinde, Arapça öğretimi üzerine yapılmış araştırmaların sınırlı sayıda olduğu tespit edilmiştir. İmam Hatip Liselerindeki öğrenciler üzerinde yapılan bir diğer araştırmada, Arapça öğretiminin yeniden ele alınması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.¹⁴ Bu sonuca paralel olarak yapılan bir diğer çalışmada, Arapça öğretiminde müfredatın yeniden düzenlenmesi için birtakım önerilerde bulunulmuştur.¹⁵ Yapılan bir diğer deneysel çalışmada ise, Arapça öğretiminde görsel materyaller kullanmanın başarıya anlamlı düzeyde ve pozitif yönde etki ettiği sonucuna ulaşılmıştır.¹⁶ Yapılan başka bir çalışmada ise Arapça öğretiminde şarkılar kullanılmasının dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerisine olumlu yönde etki ettiği sonucuna ulaşılmıştır.¹⁷

¹⁴ Figen Kervankaya, “İmam Hatip Liselerinde Arapça Üzerinde Bir Değerlendirme”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Eskişehir 2014, sa. 1, s. 125-134.

¹⁵ Murat Özcan “Türkiye’de ve Dünyada Arapça Öğretimi için Müfredat Geliştirme Çalışmaları ve İlköğretim Arapça Dersi Müfredatı için Bazı Öneriler”, *International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS)*, 2015, sa. 4, s. 81-94.

¹⁶ İpek Abdülqader Taher Alsalihi, *Yabancı Dil Olarak Arapça Öğretiminde Görsel Kullanımın Etkisi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara 2018.

¹⁷ Esraa Khaled Yousef Alshawabkeh, *Arapça Öğretiminde Dil Yeteneklerinin Geliştirilmesinde Şarkı Kullanımı*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2018.

Kaynakça

- Alsalihi, İpek Abdülqader Taher, *Yabancı Dil Olarak Arapça Öğretiminde Görsel Kullanımın Etkisi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara 2018.
- Alshawabkeh, Esraa Khaled Yousef, *Arapça Öğretiminde Dil Yeteneklerinin Geliştirilmesinde Şarkı Kullanımı*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2018.
- Baytar, Yaşar Seracettin, “Belli Başlı Dil Öğretim Metotları ve Bunların Arap Dili Öğretimi Açısından Eleştirel Değerlendirilmesi”, *Ekev Akademi Dergisi*, Erzurum, 2016, sa. 67, s. 315-327
- Doğan, Candemir, *Sistemik Yabancı Dil Öğretim Yaklaşım ve Yöntemleri*, Ensar Neşriyat, İstanbul, 2012.
- Demirel, Özcan, *Yabancı Dil Öğretimi*, Pegem Akademi, Ankara, 2016.
- Fraenkel, Jack and Wallen, Norman, *How to Design and Evaluate Research in Education*, Mc-Graw-Hill International Edition, New York, 2006.
- Kervankaya, Figen, “İmam Hatip Liselerinde Arapça Öğretimi Üzerinde Bir Değerlendirme”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Eskişehir, 2014, sa.1, s. 125-134.
- Özcan, Murat, “Türkiye’de ve Dünyada Arapça Öğretimi için Müfredat Geliştirme Çalışmaları ve İlköğretim Arapça Dersi Müfredatı için Bazı Öneriler”, *International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS)*, 2015, sa. 4, s. 81-94.
- Özcan, Murat ve Dağbaşı, Gürkan, *Oyunlarla ve Etkinliklerle Arapça Öğretimi*, Akdem Yayınları, İstanbul, 2015.
- Richards, Jack and Rodgers, Theodere, *Approaches and Methods in Language Teaching*, Cambridge University Press, Cambridge, 2007.
- Salı, Pınar, *Dil Öğretimi-Doğal Yaklaşım*, Pegem Akademi, Ankara, 2015.
- Tosun, Cengiz, “Yabancı Dil Öğretiminde Eski ve Yeni Yöntemlere Yeni Bir Bakış”, *Çankaya Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Journal of Arts and Sciences*, Ankara, 2006, sa. 5, s.79-88.
- Vardar, Berke, *Dilbilim Yazıları*, Multilingual Yayınları, İstanbul, 2001.
- Yalçıntaş, Murat, *Fen Bilimleri Öğretiminde Kuantum Öğrenme Modeli Kullanmanın İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Akademik Merak, Kaygı, Öz yeterlik ve Başarı Düzeylerine Etkisi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul 2019.